

ƏRAZI İDDİALARI ERMƏNİLƏRİN AZƏRBAYCANLILARA QARŞI SOYQIRIM SİYASƏTİNİN ƏSASI KİMİ

Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı soyqırımının əsas səbəbi ərazi iddialarıdır. Belə ki, “bizim eramın IV əsrində ermənilərin sonuncu icmaları da dağılır, özləri isə şəxsi mənafeələrini yaşadıkları torpaqlardan üstün tutaraq zəngin yaşamaq naminə dünyaya səpələnmişlər. Sual yaranır: axı doğma torpaq işğal altında olsa da, onu atıb birdəfəlik getmək olarmı? Bütün millətlər, o cümlədən ermənilər deyəcəklər ki, ana yurdu atıb getmək olmaz. Məsələn, qeyd edək ki, Azərbaycan torpaqları tarix boyu uzunmüddətli işğallara məruz qalıb. Ancaq biz - azərbaycanlılar ölümə də, köləliyə də razı olmuşuq ki, vətənimizdə, torpaqlarımızda qalaq. Belə də etmişik... sonralar yenə qalxmışıq, mübarizə etmişik, yenə azad olmuşuq...yenə...yenə...yenə də...və ən nəhayət, birdəfəlik azadlığımızı almışıq. Torpağa, vətənə bağlılıq da kökdən gəlir və bu azərbaycanlıların mənəviyyatının tərkib hissəsidir və yenə sual yaranır, görəsən, onda ermənilər nə üçün torpaqlarını atıb didərgin düşmüşlər? Cavab yenə birinci cavabdadır - bir qədər də açıqlayaq: sirr ondadır ki, atıb getdikləri torpaqlar da onlara məxsus deyil, buna görə də onlarda vətən sevgisi, torpaq sevgisi yoxdur. Bu barədə tanınmış erməni tarixçisi Aslanyanın fikirləri də çox maraqlıdır. O, bu barədə yazırdı: “Ermənilər dağınıq halda yaşamışdılar. Bir-birlərinə vətən hissi ilə bağlı deyillər, aralarında siyasi bir bağlılıq yoxdur. Vətənpərvərlikləri dağınıq sərhədlərlə və bölgələrlə bitir. Bir-biri ilə bağlılıqlarını dilləri və dinləri təmsil edir” [1, s.12].

Aslanyanla bərabər digər erməni daşnak Ermənistanının baş naziri olmuş Ovanes Kaçaznuni etiraf edirdi ki, biz “Öz şəxsi arzularımızı başqalarının boynuna qoyduq, məsuliyyətsiz adamların mənasız sözlərinə böyük əhəmiyyət verdik, özünüandırmanın təsiri altında həqiqəti başa düşmədik və xəyala qapıldırıq...Erməni xalqının gücünü, onun siyasi və hərbi əhəmiyyətini, həmçinin də ruslara göstərdiyi köməyi həddindən artıq qiymətləndirirdilər. Bizim olduqca az ləyaqətimizi həddən artıq şişirdərək, söz yox ki, ümidlərimizi də artırırırdılar” [3, s.34].

Bəli, erməni aliminin və siyasi xadiminin sözlünə şərh gerek deyil. Lakin etiraf etməliyik ki, ermənilərin başbilənləri hələ XX əsrin 70-ci illərində keçmiş SSRİ-nin nüfuzlu nəşrlərində arzularını başqa xalqların torpaqlarının guya onlara məxsus olduğu barədə çoxlu məqalə və kitablar çap etdirirdilər və dünya ictimaiyyətində istədikləri fikirləri yaradırdılar. Məsələn, Türkiyənin Ağrı dağının (Ararat adı ilə), Van gölünün, Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ və alban kilsələri mövcud olmuş ərazilərinin guya onlara məxsus olduğu barədə yazılar var.Yazıçı və tarixçi Baqrat Ulubabyan Azərbaycanın bir sıra tarixi ərazilərinin guya ermənilərə mənsub olduğu barədə bir neçə məqalələr yazmışdır: “Erməni dilinin və Ərsaq şivəsinin şimal-şərq sərhədləri barədə”, “Albaniya”, “Aqvan” və “Aran” toponimləri haqqında), Suren Ayvazyan “Erməni taleyi” [12, s.377, 379] romanında yazır ki, nə qədim dövrdə, nə də təsvir olunan XVII-XVIII əsrlərdə Azərbaycan xalqı olmamışdır. Ayvazyan yazır ki, Naxçıvanın və Qarabağın əsl sahibləri ermənilərdir, “müsəlmanlar” (azərbaycanlılar) isə bu ərazilərə gəlmədirlər. O həmçinin yazır ki, Armeniyanın sərhəddi Bakı və Şamaxının yaxınlığından keçir, Şəki, Gəncə və digər vilayətlər də ermənilərə məxsusdur. Eyni zamanda romanda Azərbaycan xalqının minilliklər boyu yaratdığı maddi-mədəniyyəti də erməniləşdirilmiş, kənd və şəhərlərin adları saxtalaşdırılmışdır.

Türkmənçay müqaviləsindən dərhal sonra Rusiya imperatoru I Nikolay 21 mart 1828-ci il fərmanı ilə Azərbaycanın İrəvan və Naxçıvan xanlıqlarının ərazisində, İrəvan şəhəri də daxil olmaqla, “Erməni vilayəti” yaratdı. Həmin dövrdə İrəvan şəhərində 7331 nəfər Azərbaycan türkü, 2369 nəfər gəlmə erməni yaşayırdı [2, s. 213].

Rusiyada 1897-ci ildə keçirilmiş əhəlinin siyahıya alınmasının nəticələrinə görə Cənubi Qafqazda 313178 Azərbaycanlı yaşayırdı.

30 noyabr 1920-ci il tarixdə daşnak Ermənistanında sovet hakimiyyətinin elan edilməsi münasibətilə Moskvadan idarə olunan Cənubi Qafqaz kommunistləri, o cümlədən Azərbaycan kommunistləri də bu hadisəni “böyük ruh yüksəkliyi” ilə qarşıladılar. Ertəsi gün də Lenin hökumətinin Mi-

koyan, Orconikidze və bəzi başqa canişinlərinin göstərişi ilə Mərkəzi Komitənin Siyasi və Təşkilat bürolarının birgə iclasını keçirdilər və ermənilərin xeyrinə aşağıdakı qərarları qəbul etdilər A) Göstərisin ki, sovet Azərbaycanı və sovet Ermənistanı arasında heç bir sərhəd yoxdur... B) Zəngəzur və Naxçıvan Ermənistanına verilir... C) Qarabağın Dağlıq hissəsinə öz müqəddəratını təyin etmək hüququ verilir [9, s.301].

Naxçıvan sovet - türk razılaşmasına görə verilə bilməzdi, lakin böyük bölgə olan Zəngəzur birdəfəlik Azərbaycanın əlindən çıxdı.

Ermənilər tərəfindən Azərbaycana qarşı məkrli ərazi iddiaları sonralar da qaldırıldı və bu gün də davam etməkdədir.

Erməni silahlı və terrorçu təşkilatları Osmanlı dövlətinin ərazisində öz mənfur məqsədlərinə çatma bilmədikdən, yerli türk və öz millətini qana buladıqdan sonra öz aqibətlərindən qorxaraq Qafqaza, o, cümlədən Azərbaycana qaçaraq yenidən müsəlmanlara qarşı, əsasən də Azərbaycan türklərinə qarşı soyqırım fəaliyyətlərinə başladılar.

Ermənilərin törətdikləri soyqırım faktları sovet tarixşünaslığında vətəndaş müharibəsi kimi xalqlara çatdırılmışdır, lakin arxiv materialları göstərir ki, bu öncədən planlaşdırılmış və qəzəbli olaraq məhz erməni millətçiləri tərəfindən törədilmişdir. 1905-1906-cı illərdə törədilən qırğınlar hələ bir neçə il əvvəldən hazırlanmışdır. Belə ki, 2 sentyabr 1903-cü ildə, Bakıda Erməni kilsəsinin yanında xeyli silahlı erməni kütləsi toplanmışdır. Onların burada məqsədi minbir bəhanə tapıb Azərbaycan türklərinə qarşı soyqırım həyata keçirmək idi. Dağılışmaları üçün polislərin verdikləri xəbərdarlığa cavab olaraq ermənilər atəş açdılar. Nəhayət, onlardan 45 nəfəri həbs edildikdən sonra qalan erməni quldur dəstələri qorxub dağılışdılar və beləliklə də həmin vaxt erməni vəhşiliyinin qarşısı müvəqqəti də olsa alındı. Erməni kilsəsindən çoxlu miqdarda silah sursat tapıldı.

12 sentyabr 1903-cü ildə, Şuşa şəhərində “Erməni kütləsi həmçinin qayda-qanunu pozaraq xeyli dağıntılar törətmişdilər [8, s.77-79].

1904-cü ildə Bakıda Erməni terrorçuları bir neçə azərbaycanlıyı qətlə yetirdilər.

Ermənilərin məkrli planlarında birinci növbədə Bakıda hökmranlıq etmək dururdu. Ermənilərin dırnaqarası məkrli planı çoxdan hazırlanmışdır. “Onlar Azərbaycan türklərinin soyqırımını 1905-1906-cı illərdə rus hökumətinin birbaşa dəstəyi ilə həyata keçirirdilər. Hadisələr isə belə başladı: 2 fevral 1905-ci il tarixdə Bakının Quba meydanında Ağarza adlı bir Azərbaycan türkünün ermənilər qətlə yetirdi. 6 fevralda isə başqa bir Azərbaycan türkünün istintaqa apararı erməni əsgəri öldürdü.

Polis və ordu etinasızlıq göstərirdi. Nəticədə yüzlərlə Azərbaycan türkü ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə qətlə yetirildi. Bu qırğınlar, qətlamlar təkcə Bakıda bitmirdi. Bakıdan sonra 1905-ci ilin may-iyun aylarında erməni – müsəlman qırğını İrəvanda, Naxçıvanda, Şuşada, Cəbrayıl və Qaryagində (indiki Füzulidə) davam etdirilirdi” [2, s.257-258]. Sentyabrda Qazaxda, 15-18 noyabrda Gəncədə, 20-24 noyabrda – Tiflisdə qanlı erməni-müsəlman toqquşmaları baş verdi. Bu illərin müxtəlif məlumatlarına görə 10 minədən çox azərbaycanlı ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə məhv edilmişdir. 1906-cı ilin avqustunda molla Həsən Əfəndi bir dəstə qadın, uşaq, qoca ilə erməni cəlladlarının əlindən Zəngəzurdan qaçıb Ordubada doğru irəliləyəndə onları yolda saxlayırlar. Həsən Əfəndinin əlində olan quranları süngülərinə keçirib yandıran ermənilər onun özünü və onunla olanları qəddarlıqla öldürmüşlər. Təkcə bu hadisədə 15 nəfər körpə uşağın başı kəsilmişdir.

1914-cü ilin qışı və 1915-ci ilin ilk aylarında bütün ermənilər sevinirdilər ki, Birinci dünya müharibəsində Rusiya qalib gələcək və ermənilərin məsələlərinin hamısını həll edəcəkdir, çünki Osmanlı dövləti məğlub olacaqdır, Osmanlı və Azərbaycan ərazilərində ermənilərə müstəqil dövlət qurmaq üçün ərazilər ayrılacaqdır. Qeyd edək ki, ermənilər Azərbaycan türklərinin soyqırımını əvvəlcədən planlaşdırmışdılar və bu soyqırımın 1917-ci ildən Qərbi Azərbaycan torpaqlarından başlandığı, 1918-ci ilin mart soyqırımı isə bu hadisənin zirvəsi olduğu faktlarla, sənədlərlə sübut edilmişdir.

Qərbi Azərbaycanda 1917-ci ilin qanlı olaylarını erməni qəzeti “Aşxatavor” daima saxtalaşdırırdı. Ona cavab olaraq Gürcüstan mətbuatında ciddi materiallar dərc olundu. İndi faktlara müraciət edək. Belə ki, gürcü mətbuatı üzünü erməni qəzetinə tutub ondan soruşur: “Ona məlumdurmu ki, 1917-ci il may ayının 24-də Pirimovun başçılığı ilə beşinci erməni taboru Şorbəyli qala kəndində 400 qadın və uşağı qırmışdır? Ona məlumdurmu ki, məşhur Dro mütəşəkkil erməni qoşunlarının köməyi ilə dəmir yolunun hər iki tərəfində müsəlman əhalini soyub qıraraq qətlə törətmişdir. Buna onunla haqq qazandırır ki, bu bölgəni müsəlman əhalidən “təmizləmək” lazımdır?

...Ona məlumdurmu ki, Tuz kəndində bütöv bir hovuz kəsilmiş müsəlman başları ilə doldurulmuş, üzərini isə qan silələmişdir və sağ qalan müsəlmanları hovuzdan aşib-daşan bu qanla dəstəməz almağa məcbur etmişlər... Qars quberniyasında, Aleksandropolda, Ərdəhanda və s. yerlərdə müsəlmanların ermənilər tərəfindən döyülməsinin bütün təfərrüatı ona məlumdurmu?... Ona məlumdurmu ki, ermənilər müsəlman əhalini necə döymüşlər?...Erməni əsgərlərinin müsəlman qadının qarnını yararaq bətnində artıq formalaşmış uşağı çıxarıb onun başını kəsmələrinə bənzər vəhşiliklərin fotoşəkillərini görübümü?

Bir neçə faktı qeyd etmək istərdim:

1. Kürdlər kəndi 1917-ci ilin dekabrında darmadağın edilmiş və 150 min rublluq ziyan vurulmuşdur.

2. Drimiş kəndi həmin ilin dekabr ayında darmadağın edilmiş 6 nəfər öldürülüb, 180 min rublluq ziyan vurulmuşdur.

3. Bəhrili kəndi elə o zaman dağıdılmış; 9 nəfər öldürülmüş, vurulmuş ziyan 100 min rubl idi.

4. Dulus kəndi də həmin vaxt darmadağın edilmiş; dəymiş ziyan 90 min rubla çatırdı.

5. Karaklis kəndi 1918-ci ilin yanvarında darmadağın edilib; 49 nəfər azərbaycanlı öldürülmüş, vurulmuş ziyan 9 milyon rubla ölçülürdü.

6. Pulkənd kəndi elə o vaxt dağıdılıb; 19 nəfər öldürülmüş; dəymiş ziyan 160 min rubla bərabərdir”.

Azərbaycanın Daxili İşlər Nazirliyi nəzdində xüsusi polis şöbəsinə” (Zəngəzur qəza rəisinin 12 oktyabr 1918-ci il tarixli məruzəsi [5, s.17, 18, 19].

Qərbi Azərbaycanın Zəngəzur diyarının 16 kəndində baş vermiş olayların təhlili də mənbədə verilmişdir. Hesablamalara görə ermənilər tərəfindən 677 yerli etnik Azərbaycan türkü vəhşicəsinə məhv edilmişdir.

Azərbaycanın doğma qərb ərazilərində 1918-ci ildə 575000 yerli Azərbaycan türkü yaşayırdı. Lakin 1918-ci ildə onların bu dədə-baba torpaqlarında yaradılmış Ermənistan adlı dövlətin 1918-1920-ci illəri əhatə edən dövründə 575000 Azərbaycan türkünün 565000 nəfəri öldürülmüş və doğma yerlərindən qovulmuşdur. Daşnaklardan sonra 1920-ci ildə sovet Ermənistanında türk (azərbaycanlı) əhali 10000 nəfərdən azacıq artıq sayı malik idi. 1922-ci ildə 60000 qaçqının qayıdışından sonra burada azərbaycanlıların sayı cəmi 72596 nəfər idi [7, s.10].

“Göründüyü kimi, ermənilər tərəfindən Azərbaycan türklərinin ikinci soyqırımı 1917-ci ildən qərbi Azərbaycandan - İrəvandan, Azərbaycanın qədim Cuxur-Sədd, Göyçə, Zəngəzur ərazilərindən başlamışdır. Heç kəs buna tərəddüd edə bilməz, çünki o vaxtlar erməni dövləti yox idi və ermənilər Azərbaycan ərazisinə gəlmədiylər. Baxmayaraq ki, ermənilərin dəstələri fərarilərin hesabına yaxşı silahlanmışdılar. Bakı sovetinin sədri Şaumyan Stalınə məktub yazıb 10 milyon rubl pul istəmiş, menşeviklər və sosialinqilabçılar öz növbəsində Şaumyanın tərəfini saxlayacaqlarını bildirmişdilər. Bu dövrdən Bakı Soveti və “Daşnaksütyun” Azərbaycan diviziyasının Bakıdan çıxarılmasını tələb etdilər. Son məqamda onlar buna nail oldular.

Müsavatçılar gördülər ki, vəziyyət günü-gündən ermənilərin, Bakı Sovetinin xeyrinə dəyişir. Məşədi Əzizbəyov Bakının müsəlman hissəsinə sovetlər tərəfindən məsul təyin edilmişdir. Ermənilərin və Sovetlərin gəlib müsəlmanların məhlələrində evlərə soxularaq onların əlindən hətta çörək bığaqlarını almaları nəticəsində bütün Azərbaycan türkləri tərkisilah edilmiş oldular. Daşnaklar və sovetlər bütün bu işlərdən arxayın olduqdan sonra Azərbaycan türklərinin genişmiqyaslı soyqırımına başlamağa bilərdilər.

14 mart 1918-ci il tarixdə Azərbaycan türklərinin nümayəndələri, müsavatçılar onlardan alınmış silahların qaytarılmasını tələb etdilər. Şaumyanın silahdaşı Caparidze tələbi yerinə yetirməyə söz verdi... lakin nə o, nə də Stepan Şaumyan verdikləri sözlərinə əməl etmədilər. “Müsavat” partiyası tam təcrid edilmişdi. Bu barədə “Açıq söz” qəzeti yazırdı ki, bütün il boyu menşeviklərlə mübarizə edənlər indi hətta kadetlər və daşnaklarla birləşirlər. Bu cür əməkdaşlıq yalnız milli zəminlə izah oluna bilər, yəni, bütün digər partiyalar aralarında olan ziddiyyətlərə baxmayaraq, “Müsavat” partiyasına qarşı birləşirdilər...bir milləti o birinin üzərinə qaldırmaq demokratiyanın faciəli iflasıdır. Ermənilər tərəfindən Azərbaycan türklərinin qırğınının başlanması tarixi son illərədək mübahisəli olmuşdur. Lakin yeni araşdırmalar göstərir ki, əslində qırğın martın 30-da yox, 18-də başlamışdır: “1918-ci il martın 18-də döyüş təcrübəsi olan Baksovetin 6 minlik qoşunu və 5 minə qədər daşnaklardan, 9 min adi ermənilərdən ibarət fərari əsgər və zabitlər təpədən dırnağadək siahlanmış hal-

da, üstə gəl Rusiyanın verdiyi toplar və pulemyotlar (həmçinin təyyarələr, yerli azərbaycanlılar yaşayan məhəllələrə hücum edərək amansız soyqırma başladılar və bu hərbi-siyasi cinayətə Şaumyan “vətəndaş müharibəsi” adı verdi). Menşevik qəzeti olan “Naş qolos” da bu hadisələri milli soyqırım adlandırdı. Əsərlərin birində bir arxiv sənədi göstərilir. Onda deyilir ki, vətəndaş müharibəsi Bakıda martın 18-də başladı. Qəti bildirirəm ki, martın 19-da gündüz saat 12-də bu vətəndaş müharibəsinə gəvrildi:

Sitat

Leninin məktubu

Hörmətli yoldaş Şaumyan: Məktubunuz üçün təşəkkür edirəm. Sizin düşünülmüş siyasətiniz bizə çox xoşdur və yaranmış vəziyyətdə siyasətinizin daha dərin və ehtiyatlı diplomatiya ilə birgə tətbiq edilməsini məqsəda uyğun sayır və nəticədə qələbə çalacağımıza əminik. Çətinliklər gözlənilməzdir və indiyədək biz yalnızca imperialistlər arasında narazılıqlar və münaqişələr nəticəsində irəli getmişik. Bu konfliktləri işlətməyi öyrənin, hal-hazırda diplomatiya öyrənmək vacibdir.

Bütün dostalara xoş arzular və salamlar.

Kim müsəlman əhalinin silahlı erməni dəstələr tərəfindən məhv edilməsini vətəndaş müharibəsi adlandırır bilər? “Hümmət” partiyasının Şaumyanın iştirakı ilə keçirilən iclasında Nəriman Nərimanov ondan qəti surətdə tələb etdi ki, müsəlman əhalinin soyqırımını dərhal dayandırсын. Lakin Şaumyan onun tələbinə məhəl qoymadı və nəticədə yalnız Bakı şəhərində 12 mindən artıq Azərbaycan türkü amansızcasına məhv edildi.

Azərbaycan türklərinin soyqırımının qərəzlə hazırlanmış həyata keçirilməsini ermənilərin özləri belə etiraf etmişlər. Kommunist-daşnak Şaumyanla daşnak Zərəfyan bu məsələdə mübahisə edirlər. Belə ki, “7 iyun 1918-ci il tarixdə Bakı Sovetinin iclasının bitməsinə az qalmış daşnak fraksiyasının lideri Zərəfyan iclası sədrlik edən Şaumyandan söz istəyir. O, mart qırğınlarının birtərəfli şərhlənməsi ilə razılaşmamışdı. Şaumyan ifşa olmasından qorxaraq ona söz vermək istəmirdi. Axırı ona söz verilir və o, çıxışını belə bitirir ki, bu işlərdə bolşeviklər günahkardır, onu araşdırmaq üçün komissiya yaradılsın və o, dediyini sübut edər. Şaumyan yenə də ifşa olunacağından qorxaraq əsəbi halda deyir:

- Təhqiqat təyin olunmayacaq. Heç kəs də onun sübutlarını dinləməyəcək!

Şaumyan çıxışını Zərəfyanı təhqir etməklə bitirdi.

Bu iki erməni arasında azərbaycanlıların Şamaxı soyqırımını nəzərdə tutulmaqla qısa, lakin tutarlı dəyişməsi baş verdi.

ZƏRƏFYAN: Şamaxıda olan bəs sizin sovet dəstəniz deyildi?...

ŞAUMYAN: ...Mən xahiş edirəm bu dəlini qayda-qanuna əməl etməyə çağırırsınız!

ZƏRƏFYAN: ...Əmirovu siz təyin etmişdiniz!...

(bərk səs-küy)

Bəli, soyqırımın (genosidin) mahiyyəti isə ilk öncə hər hansı bir millətin planlı şəkildə məhv edilməsindən ibarətdir [5, s.31-32].

Sonralar yenə də ermənilər azərbaycanlılara qarşı soyqırım siyasətindən əl çəkmədilər. Erməni quldurları minlərlə Azərbaycan türkünün soyqırımını həyata keçirməklə kifayətlənməyib 1917-1920-ci illərdə 100 mindən artıq Azərbaycan türkünə doğma dədə-baba torpaqlarından didərgin salaraq onların ev-əşiklərinə, varidatına sahib çıxmışlar. General Arşevlə kapitan Movsesyanın quldur dəstələri görünməmiş vəhşiliklə 82 müsəlman kəndini əhalisi ilə birlikdə yer üzündən sildilər.

1918-ci ilin yayında Andranikin vəhşi dəstələri Azərbaycanın Zəngəzur diyarına soxularaq orada saysız hesabsız qırğınlar törətmişlər. Erməni quldur dəstələrinin vəhşiliyi nəticəsində 115 Azərbaycan kəndi yerlə yeksan edilmiş, 3257 kişi, 2276 qadın və 2196 nəfəri uşaq olmaqla 7729 nəfər dinc azərbaycanlı qəddarlıqla qətlə yetirmişlər. Bu hadisədən dərhal sonra 50 min Azərbaycan türkü doğma yurdlarını atıb qaçmaq məcburiyyəti qarşısında qaldılar. Erməni tarixçi-alimi Lalayanın hesablamasına görə erməni silahlı dəstələri yalnız Ermənistanda 1918-1920-ci illərdə azərbaycanlı əhalinin 60 faizini yer üzündən siliblər. Beləliklə, ermənilər qərbli-şərqli Azərbaycanda Azərbaycanın 1 milyondan artıq yerli etnik əhalisini, yəni, Azərbaycan türklərini kütləvi soyqırma məruz qoymuşlar. Bu proses bu gün də davam etdirilir. XX əsrin 80-ci illərində başlayan erməni-azərbaycan etnik münaqişəsi böyüyərək tam qarşılıqlıya Azərbaycan-Ermənistan müharibəsinə səbəb olmuşdur. Müharibə nəticəsində torpaqlarımızın 20%-i işğal olunmuş, milyondan artıq dinc azərbay-

canlı öz doğma torpaqlarından qaçqın düşmüşdür. İşğalçı Ermənistanın işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarından qeydsiz və şərtsiz çıxarılması barədə BMT-nin verdiyi 822, 853, 874, 884 sayılı qətnamələrinə, çox təəssüf olsun ki, bu gün də əməl olunmur və dünya ictimaiyyəti bu məsələyə biganə münasibət bəsləyərək susur.

Açar sözlər: soyqırım, erməni terroru, ərazi iddiaları, erməni məkri, daşnaksütyun

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Allahverdiyev R. Ermənilər tərəfindən Azərbaycan türklərinin soyqırımı tarixindən. Bakı, 2014.
2. Azərbaycan tarixi. Bakı: AAHM mətbəəsi, 2002.
3. Azərbaycanlı və erməni şüurunda vətənə bağlılıq anlamı. “Sirlər açılır” qəz., 2002, mart
4. Айвазян С. Судьба армянская. М.: 1976.
5. Kazımoğlu N. “Qırğın” - sənədlər və gerçək tarix. Bakı, 2010.
6. Kazımoğlu N. Azərbaycanın ruslaşdırılması tarixindən. “İşıqlı yol” qəz., 2006, 01-07 iyun
7. Коркодян К. Население Советской Армении 1831-1931. 1932
8. Мархулия Г. Армяни в поисках Армении. Тб.: 2009.
9. Məhərrəmov N. Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası. “Azərbaycan tarixi”, Bakı, 2002.
10. N.Məhərrəmovun şəxsi arxivi. Qovluq - 4, sən. 3
11. Petrosyan V. Erməni eskizləri. Y.: 1975.
12. Şaumyan S. Seçilmiş əsərlər. M: 1978.

Рамиль Аллахвердиев

**НА ОСНОВАНИИ ПОЛИТИКИ ГЕНОЦИДА АРМЯН ПРОТИВ
АЗЕРБАЙДЖАНЦЕВ СТОЯТ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ ПРЕТЕНЗИИ**

Резюме

На основании политики геноцида армян против азербайджанцев стоят территориальные претензии. В начале XX века против азербайджанцев проведенный геноцид начался в 1917 году с Западного Азербайджана. Автор в статье исследовал эти факты на основе исторических документов.

Ключевые слова: геноцид, армянский терроризм, территориальные претензии, армянский сюжет, дашнакцютюн

Ramil Allahverdiyev

**TERRITORIAL PRETENSIONS ON THE BASIS OF ARMENIANS
GENOSIDE POLICY AGAINST AZERBAIJANIS**

Summary

In the article the territorial pretensions take main place on the basis of Armenians genocide policy against Azerbaijanis. In the beginning of the XX century genocide which is taken off against Azerbaijanis on purpose began from western Azerbaijan in 1917. In the article the author has investigated these facts on the basis of historical documents and has come to the definite scientific conclusion.

Key words: genocide, the armenia nterror, the territorial pretensions, the armenian insidiousness, daşnaksutyun